

DEMOKRASİ VE DEMOKRATİK EĞİTİM

Dr. Ayşe Ottekin DEMİRBOLAT

Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi

Bu çalışmada, sınıf içi demokratik tutum ve davranışlar açısından sınıf öğretmenlerinin ilköğretim müfettişleri ve kendileri tarafından nasıl algılandıkları ele alınmaktadır.

Demokrasimizin demokrat yurttaşlara, geleceğin demokrat yurttaşlarının da demokrat öğretmenlere ihtiyacı vardır. A c a b a ilköğretim okullarında sınıf öğretmenlerinin, geleceğin demokrat yurttaşlarını yetiştirme konusundaki yeterlilik düzeyleri nedir? Özne bireyler yetiştirme, bağımsız düşünme alışkanlığı geliştirme, demokratik iletişim ortamları yaratma konusunda tutum ve davranışları nasıldır?

Bu araştırmanın amacı bireyin eğitim yaşantısında çok önemli bir yeri olan, ilköğretim okullarında, sınıf öğretmenlerinin, öğrencileriyle ilişkilerinde ne derece demokrat olabildiklerini kendi algılamalarına ve ilköğretim müfettişlerinin algılamalarına dayanarak saptamaktır. Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Sınıf içi demokratik tutum ve davranışlar açısından; benlik bilincinin oluşumuna olumlu katkı boyutunda, sınıf öğretmenleri kendilerini, ilköğretim müfettişleri sınıf öğretmenlerini nasıl algılamaktadırlar?
2. Sınıf içi demokratik tutum ve davranışlar açısından; benlik bilincinin oluşumuna olumlu katkı boyutunda, sınıf öğretmenleri ve ilköğretim müfettişlerinin algıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Sınıf içi demokratik tutum ve davranışlar açısından; demokratik bir iletişim ortamı yaratma boyutunda, sınıf öğretmenleri kendilerini, ilköğretim müfettişleri sınıf öğretmenlerini nasıl algılamaktadırlar?
4. Sınıf içi demokratik tutum ve davranışlar açısından; demokratik bir iletişim ortamı yaratma boyutunda, sınıf öğretmenleri ve ilköğretim müfettişlerinin algıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

5. Sınıf içi demokratik tutum ve davranışlar açısından; demokratik bir iletişim ortamı yaratma boyutunda, sınıf öğretmenleri kendilerini, ilköğretim müfettişleri sınıf öğretmenlerini nasıl algılamaktadırlar?
6. Sınıf içi demokratik tutum ve davranışlar açısından; demokratik bir iletişim ortamı yaratma boyutunda, sınıf öğretmenleri ve ilköğretim müfettişlerinin algıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Demokratik Eğitim

Demokratik bir yönetim biçimi demokratik kişiliklerin varolmasına dayanır. Demokratik kişilikler, edilginlikten etkinliği, geçmişten geleceği ayırmak için direnebilen özne bireyleri ifade eder (Touraine 1994:186).

Eğitimde iki eşit ağırlıklı amaç saptanmalıdır. Bir yandan usun ve ussal eylemin oluşumu; öte yandan kişisel yaratıcılığın ve ötekinin özne olarak tanınmasının gelişimidir (Touraine 1994:212).

Öğretmen usun temsilcisidir. Aynı zamanda çocuğa ya da gence kendi kimliğini oluşturmakta yardım eden, anne ve baba kadar etkili bir örnektir. Bir başka açıdan da birine ötekini tanımayı öğreten bir araçtır.

Okul sadece ortak bir ulusal ideolojinin ve tarihsel belleğin kazandırıldığı yer değil, öğrencilerin ailevi ve toplumsal özelliklerine bakılmaksızın eşit muamele gördüğü kurmaca bir ortamdır. Bu ortam insanların farklılıklarının ve eşitsizliklerinin ötesinde onursallık açısından eşit oldukları ve hukuksal ve siyasal anlamda eşit muamele görmeleri gerektiği düşüncesine dayanır (Schnapper 1998:150).

Bu açıdan bakıldığında eğitimde eşitlik herkesin aynı okullara gitmesini sağlamak değil, her öğrencinin kendi yetenekleri doğrultusunda geliştirilmesine, başarılı olmasına eşit katkıda bulunmaktır. Bu bağlamda amaç yurttaş yetiştirmektir, ideal yurttaş, okul sayesinde, yargılama konusunda mutlak bağımsızlığı olan birisidir (Born 1998:150).

Bir kişinin yurttaşlığı, etkin bir biçimde kendi yazgısını denetleyebilmesinin derecesidir (Leca 1998:17). Ancak bu bağlamda demokrasi, "halk" yönetimi ya da "kitle" yönetimi değildir. Çünkü katılım rastgele bir faaliyet değildir. Katılım yurttaşlıkla çevrelenen bir boyuta sahiptir. Kitleler gürültü yapar, yurttaşlar eylemde bulunur; kitleler çarpışır, yurttaşlar bağ kurar, paylaşır ve katkıda bulunur (Barber 1995:199-200). Sonuçta güçlü demokrasinin ideal temeli yaratıcı uzlaşmadır (Barber 1995:278). Yaratıcı

uzlaşmanın oluşması benliğinin ayırımına varmış, bağımsız düşünebilen özne bireylerin varlığına bağlıdır.

Bu insanları yetiştirmek, demokratik eğitim ortamlarının varlığını zorunlu kılar. Eğitim ortamının en önemli ögesi öğretmendir. Demokrat yurttaşlar yetiştirmek demokrasi adına öğretmenlerin en önemli görevidir. Fransız ihtilalinden itibaren ilkökul öğretmenlerine "rejan" değil "enstitütör" (kurucu) denilmeye başlandı. Çünkü onlar artık ulusu kurmakla yükümlüydüler (Schnapper 1998 :141).

Öğretmenin görevlerine demokrat yurttaşlar yetiştirme bağlamında bakıldığında, öğretmenin 3 önemli sorunda odaklanması gerekir. Birbirleriyle örtüşen birinin gerçekleşmesi için diğerinin olmazsa olmaz koşul olduğu, bu üç nokta: Bireyselleştirmeyi başarma, bağımsız düşünme alışkanlığı kazandırma, demokratik iletişim ortamı yaratmadır.

Bireyselleştirme (Özne Bireyler Yetiştirme) Sürecinde Öğretmen Tutum ve Davranışları

’} Eğitim sisteminin temel ögesi öğretmendir. Önce öğretmenin insan haklarına, farklılıkların kaçınılmazlığına, hoşgörüye, demokratik yaşam biçiminin güzelliğine inanması gerekir. Öğretmen, düşünmeyen, suskun, tartışmayan, eleştirmeyen, sorgulamayan, bağımlı, edilgen öğrenci mi; düşünen, eleştiren, tartışan, hayır diyebilen, bağımsız etkin öğrenci mi istemektedir. Öğretmenin bu konudaki seçimi bireyin bireyselleşmesinden, toplumun demokratikleşmesine uzanan bir süreçte olumlu ya da olumsuz a m a çok önemli bir rol oynayacaktır (Demirbolat: 1997:149).

1 Bireyselleştirme bireyin biricikliğinden yola çıkan, bireyin keşfedilmesine, bireyin kişilik gelişimine, bireyin benlik bilincinin oluşumuna olumlu katkıyı esas alan bir süreçtir. Bireyin özgür bir ortamda kendisini tanıması ve geliştirmesi, özgürce düşünmesi ve düşüncelerini ifade edebilmesi bireyselleştirmenin hem amacı hem de sonucudur. Bireyselleştirmenin önemini kavramak demokrasinin özünü yakalamakla eş anlamlıdır. Bireyin biricikliğinin ayırımına varmak, farklılığı kabullenmek, farklılığı kabullenmek, hoşgörüyü yakalamak demektir. Kendine saygıdan kaynağını alan hoşgörü, demokrasilerde bireye düşen önemli sorumluluklardan birisidir. Ancak insan kendi kimliğinden eminse başkalarına hoşgörülü olabilir (Born :165). Başkalarına ve onların düşüncelerine ve eylemlerine duygusal değil ussal bakabilmek demek olan hoşgörü demokrat olabilmenin de önkoşuludur (Ateş 1991:107).Fakat hoşgörünün bir sınırsızlığı, kuralsızlığı

ifade ettiği de sanılmamalıdır. Atatürk "hoşgörmezliğin hoşgörülelemeyeceğini" ifade ederken hoşgörünün sınırlarını anlamlı bir biçimde çizmiştir (Ozankaya 1994:182)

Bağımsız Düşünme Alışkanlığı Kazandırma Sürecinde Öğretmen Tutum ve Davranışları

Öğrenme ve öğretme sürecinde bireyi gerçek anlamda geliştirmek için tek doğru yol düşündürmeyi yüreklendirmek ve düşüncenin test edilme koşullarını hazırlamaktır. Düşünme, kavrayarak öğrenmenin ve zekayı kullanmanın ön koşuludur. Amaçlarla bağlantısı kurulmayan, düşünülmeden yapılan her eylem ve denemeden doğmamış her bilgi ölüdür. Bağımsız düşünme alışkanlığı geliştirilemeyen her birey, otoriter kimseler tarafından denetlenen, geleneksel alışkanlıklar içinde kalan bağımlı bir kişiliğe bürünür (Dewey, aktaran : Otaran 1996:143).

Bir durum hakkında düşündürmeyi sağlamak, her şeyden önce o durumun, düşünmesini istediğimiz kişinin ilgisini çekmesine bağlıdır. İlgili çeken konular üzerinde düşünülür ve üzerinde düşünülen konularla anlamlı bir öğrenme gerçekleşir. Cansız bilgiler edindirmeye yönelik bir eğitim düşünmeyi engeller ve gelişmeyi durdurur. Ders konularının, öğrencilerin yaşamsal deneyimlerini içeren türde bir gerçekliği olmalıdır, ilgi çekiciliğin ön koşulu da budur (Dewey, aktaran: Otaran 1996:169).

Demokratik Bir İletişim Ortamı Yaratma

Öğretmenin öğrencileriyle oluşturduğu iletişim ortamı hem bireyselleştirme süreci açısından hem de bağımsız düşünme alışkanlığı geliştirme açısından çok önemlidir.

Düşünceler dille birlikte gelişirler. Doğuştan gelmezler. Birey doğumundan hemen sonra dış dünya ile ilişki ve etkileşimlerinden algıladıklarıyla bir düşünme sürecini doğal bir oluşumla kendiliğinden başlatır, insanın düşüncesi salt algıladıklarıyla sınırlı değildir, insan gelişmesinin belli bir aşamasında algıladıklarından hareketle algılayamadıkları üzerinde de düşünmeye başlar. Düşüncenin temeli insanın yaptığı işler ve kurduğu ilişkilerdir. Yani, insanın düşünmesi ve iletişimi birbirlerini tamamlayan iki süreçtir (Zillioğlu 1993:42).

Düşünme gibi benlik bilincinin oluşumu da insanın çevresiyle kurduğu etkileşimin bir ürünüdür. Çünkü- benlik bilincinin gelişmesinin temelinde

DEMOKRASİ VE DEMOKRATİK EĞİTİM

ayşe ottekin knirhkt

İnsanın çevresi ve kendisi ile ilgili soruları ve bu sorulara aldığı yanıtlar vardır, insan toplumsal ve bireysel varlığının bilincine başkalarıyla kurduğu iletişimle varır (Zillioğlu 1993:44). Bireyin özellikle öğretmeniyle girdiği iletişim bireyin benlik bilincinin oluşumuna önemli ölçüde etki eder. Öğretmenin öğrencisine yaptığı ilk kategorileştirme (tembel, çalışkan; uslu, yaramaz....) çocuğun benlik bilincinin oluşumuna katkının olumlu ve olumsuz en ilkel örnekleridir. Bireyin kendisini nasıl algıladığı bir başka deyişle bireye kendisinin nasıl algılatıldığı önemlidir. Çünkü bireyin davranışlarına yön veren, başarısını belirleyen sahip olduğu güç ve yetiden çok, kendisinin algıladığı güç ve yetidir. Başarısızlığın öğretmen tarafından büyütülmesi, çocuğun sadece notla değerlendirilmesi, birey olarak, onun biricikliğinin fark edilmemesi, kısaca kendisiyle ilgili ona verilen her olumlu ya da olumsuz mesaj benlik bilincinin oluşumuna bir etkidir.

Öğretmenin öğrencileriyle sağlıklı ve verimli ilişkiler kurabilme yeteneği temelde onların birey olarak, ihtiyaçlarını, dürtülerini ve isteklerini anlama gücüne bağlıdır, insan davranışlarının temelinde ihtiyaçlar yatmaktadır. Öğrenci öğrenme ortamına bu ihtiyaçlarıyla gelmektedir, ihtiyaçlar bir anlamda bireyin amacını da belirler. Eğer öğretmen öğrencisinin ihtiyaçlarını bir başka ifadeyle, öğrencinin iletişim sürecine katılmadaki gerçek amacını bilmez ise sağlıklı bir iletişim başlatma şansına da sahip olamaz (Ergin 1995:200). Öğretmenin her şeyden önce öğrencisini tanımak, amacını bilmek ve kendi amacıyla öğrencinin amacını örtüştürmek gibi bir sorunu varır. Sağlıklı ve demokratik bir iletişim ortamı yaratmanın ilk şartı da budur.

Başarılı bir iletişim süreci bir yandan öğrencinin benlik bilincinin oluşumuna, diğer yandan öğrencinin bağımsız düşünme alışkanlığı edinmesine olumlu katkı sağlamak bağlamında kullanılacak önemli bir araç olduğu gibi güçlü demokrasilerin ihtiyaç duyduğu tartışan ve uzlaşabilen nesillerin yetiştirilmesi açısından da önemli bir süreçtir.

Demokratik bir öğretmen öğrenci ile girdiği iletişimi sadece bir öğrenme ve öğretme etkinliği olarak ele almamalıdır. Sınıf ortamındaki iletişim, öğrenme ve öğretme etkinliğinden öte öğrencinin benlik bilincinin gelişmesine olumlu katkı sağlamak, özne birey olarak varlığının değerinin farkına vardırarak ve bu süreçlerin doğal bir uzantısı olarak bağımsız düşünme alışkanlığını kazandırmak gibi çok önemli işlevlere sahiptir.

Öğretmen, birey olarak öğrenciye duyması gereken sevgi ve saygıyı yansıtmazsa, öğrenciye değerlendirirken notu en önemli ölçü olarak kabul ederse, her öğrencinin gelişme hızının ve kapasitesinin benzer olmasını beklerse, öğrenciyi gerçek anlamda iyi tanımadan belli kategorilere yerleştirirse, ona özgürce kendisini ifade edebileceği güven, sevgi ve saygıyı içinde barındıran bir ortam sunmazsa, onun kendisine verilenleri tekrar etmekten öte kendisini gerçekleştirme ihtiyacı içinde olduğunu hatırlamazsa, ona doğrudan bilgiler sunmak yerine sorular sorarak düşünmeye ve bilgi üretmeye davet etmezse demokratik eğitim adına en önemli işlevlerini gözden geçiriyor demektir.

Yöntem

Evren ve örneklem: Araştırmanın evreni, 1997 yılı itibariyle, Ankara ili merkez ilçelerinde bulunan 284 ilköğretim okuluunda görevli bulunan 7711 sayıdaki sınıf öğretmeni ile 1998 yılında G.Ü. GEF Eğitim Bilimleri Bölümünün yürüttüğü, ilköğretim müfettişlerine yönelik hizmetiçi eğitim programına katılan 600 ilköğretim müfettişidir.

Araştırma evreninden yansız örneklem yöntemiyle her merkez ilçeden seçilen 1 ilköğretim okulunda görevli toplam 219 sınıf öğretmenidir. G.Ü. GEF Eğitim Bilimleri Bölümü kursuna katılan 600 ilköğretim müfettişinden izinli ve raporluların dışında fiilen katılan müfettişlerin sayısı 520' dir.

Kursa katılanların % 50' si yansız örneklem yöntemiyle araştırma kapsamına alınmıştır. Belirtilen yönergeye uygun olarak doldurulmayan 11 anket değerlendirme kapsamı dışında tutulmuştur.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi: Araç, Leyla Küçükahmet'in "Self-Evaluation Checklist For Teachers" dan 1972 yılında normalize ederek hazırladığı "Öğretmenlerin Kendi Kendilerini Değerlendirmeleri için Kontrol Listesi"nden yararlanılarak düzenlenmiştir. Düzenlemede öğretmenin demokratik tutum ve davranışları üç düzeyde gruplanmıştır. Bunlar bireyin benlik bilincinin gelişimine olumlu katkı, bağımsız düşünme alışkanlığı kazandırma ve demokratik iletişim ortamları yaratmadır.

Verilerin çözümlenmesi: Araştırmada, birinci, üçüncü ve beşinci sorulara cevap aramak için frekans ve yüzde değerleri hesaplanarak, ikinci, dördüncü ve altıncı sorular için ise t-testi uygulanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde, veri toplama aracının sınıf öğretmenleri ve ilköğretim müfettişlerine uygulanmasıyla elde edilen bulgular ve yorumlanması ele alınmaktadır. Önce denek grubunun kişisel bilgilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Daha sonra araştırmanın alt problemleri sırasıyla ele alınarak yorumlanmaktadır.

Kişisel Bilgiler

Tablo 1. Anketlerin Geri Dönüş Oranlarının Dağılımı

Görev	f	%
ilköğretim müfettişi	249	52.9
Sınıf öğretmeni	219	46.5
Cevapsız	3	0.6
Toplam	471	100

Anketlerin geri dönüş oranları Tablo 1'de verilmiştir. Araştırmada toplam 471 anket denek grubuna gönderilmiştir. Anketlerin tamamı geri dönmüştür. Üç adet anketin kişisel bilgilerle ilgili bölümleri doldurulmadığı halde diğer bölümleri doldurulduğu için değerlendirme kapsamına alınmıştır. Anketlerin geri dönüş oranı yüzde yüzdür.

Tablo 2. Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	Kadın		Erkek		Cevapsız		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
ilköğ.Müf.	9	3.6	227	91.2	13	5.2	249	52.9
Sınıf Öğr.	59	26.9	148	67.6	12	5.5	219	46.5
Cevapsız	-	-	-	-	3	100	3	0.6
Toplam	68	14.4	375	79.6	28	5.9	471	100

Deneklerin cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 2'de verilmiştir. Ankete cevap veren ilköğretim müfettişlerinin % 3.6'sı, sınıf öğretmenlerinin ise % 26.9'u kadındır.

ilköğretim müfettişlerinin % 91.2'si, sınıf öğretmenlerinin ise % 67.6'sı erkektir, ilköğretim müfettişlerinin %5.2'si, sınıf öğretmenlerinin % 5.5'i cinsiyetle ilgili soruya cevap vermemişlerdir.

DEMOKRASİ.VE DEMOKRATİK EĞİTİM

ayşe ottekin Aemirhlat

Deneklerin kıdemlerine göre dağılımı Tablo 3'te görülmektedir, ilköğretim müfettişlerinin % 59'u 21 yıldan daha fazla hizmet süresine sahip iken, sınıf öğretmenlerinin % 69.4'ü 5-10 yıl hizmet süresine sahiptir. Bu duruma göre, ilköğretim müfettişleri, sınıf öğretmenlerine nazaran daha fazla hizmet süresine sahip oldukları ileri sürülebilir.

Tablo 3. Deneklerin Kıdemlerine Göre Dağılımı

\ Kıdem \ Görev	5 yıldan az		5-10yıl		11-15yıl		16-20 yıl		21 + yıl		Cevapsız		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İlköğ. Müf. Ö.	11	4.4	6	2.4	28	11.2	47	18.9	147	59	10	4	249	52.9
Sınıf Öğr.	7	3.2	152	69.4	50	22.8	5	2.3	5	2.3	-	-	219	46.5
Cevapsız											3	100	3	0.6
Toplam	18	3.8	158	33.5	78	16.6	52	11	152	32.3	3	100	471	100

Tablo 4. Öğrencilerin Benlik Bilincinin Oluşumuna Katkı Boyutunda Sınıf Öğretmenlerinin Kendileri ve ilköğretim Müfettişleri Tarafından Algılanma Düzeylerine ilişkin Dağılım

Mad.	Görevler	Çok iyi		İyi		Orta		Fena		Çok		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Mad.	İlköğ. Müf.	12	4.8	75	30.1	124	49.8	27	10.8	10	4	249	52.9
	Sınıf Öğr.	75	34.2	107	48.9	35	16	2	0.9	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	3	100	-	-	-	-	3	0.6
2. Mad.	İlköğ. Müf.	26	10.4	45	18.1	116	46.6	51	20.5	10	4	249	52.9
	Sınıf Öğr.	160	73.1	56	25.6	3	1.4	-	-	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	-	-	3	100	-	-	3	0.6
3. Mad.	İlköğ. Müf.	16	6.4	48	19.3	106	42.6	71	28.5	8	3.2	249	52.9
	Sınıf Öğr.	116	53	84	38.4	13	5.9	-	-	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	3	100	-	-	-	-	3	0.6
4. Mad.	İlköğ. Müf.	14	5.6	41	16.5	124	49.8	60	24.1	10	4	249	52.9
	Sınıf Öğr.	105	47.9	93	42.5	21	9.6	-	-	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	3	100	-	-	-	-	3	0.6
5. Mad.	İlköğ. Müf.	14	5.6	65	26.1	129	51.8	33	13.3	8	3.2	249	52.9
	Sınıf Öğr.	102	46.6	79	36.1	32	14.6	3	1.4	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	-	-	3	100	-	-	3	0.6
7. Mad.	İlköğ. Müf.	14	5.6	37	14.9	118	47.4	67	26.9	11	4.4	249	52.9
	Sınıf Öğr.	101	46.1	83	37.9	32	14.6	3	1.4	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	-	-	3	100	-	-	3	0.6

DEMOKRASİ VE DEMOKRATİK EĞİTİM

ayşe ottckln demirhht

Tablo 4 (Devam). Öğrencilerin Benlik Bilincinin Oluşumuna Katkı Boyutunda Sınıf Öğretmenlerinin Kendileri ve İlköğretim Müfettişleri Tarafından Algılanma Düzeylerine İlişkin Dağılım

Mad.	Görevler	Çok iyi		İyi		Orta		Fena		Çok		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
12. Mad.	İlköğ. Müf.	4	1.6	50	20.1	128	51.4	56	22.5	9	3.6	249	52.9
	Sınıf Öğr.	41	18.7	101	46.1	65	29.7	6	2.7	3	1.4	219	46.5
	Cevapsız	-	-	3	100							3	0.6
13. Mad.	İlköğ. Müf.	3	1.2	40	16.1	132	53	64	25.7	9	3.6	249	52.9
	Sınıf Öğr.	65	29.7	116	53	32	14.6	6	2.7	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	-	3	100	-	-	-	3	0.6
17. Mad.	İlköğ. Müf.	16	6.4	45	18.1	113	45.4	68	27.3	7	2.8	249	52.9
	Sınıf Öğr.	119	54.3	80	36.5	17	7.8	3	1.4	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	3	100	-	-	-	-	3	0.6
20. Mad.	İlköğ. Müf.	17	6.8	49	19.7	116	46.6	58	23.3	9	3.6	249	52.9
	Sınıf Öğr.	67	30.6	66	30.1	77	35.2	9	4.1	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	3	100	-	-	-	-	3	0.6

Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinin benlik bilincinin oluşumuna katkı boyutunda kendilerini algılamaları ve ilköğretim müfettişlerinin sınıf öğretmenlerini algılama biçimlerine ilişkin dağılım tablo 4'te verilmiştir." Öğrencinin değerlendirilmesinde notu önemli bir ölçek olarak kabul etmeme", şeklinde düzenlenen 1.maddeye ilköğretim müfettişlerinin % 49.8'i "Orta düzeyde gerçekleştirildiğini belirtirken, sınıf öğretmenlerinin % 48.9'u "iyi" düzeyde gerçekleştirdiklerini ileri sürmektedirler. Ayrıca ilköğretim müfettişlerinin dörtte üçü ortalamanın üzerinde görüş bildirmişlerdir.

ikinci madde de ifade edilen "Her öğrencinin birey olarak varlığına saygı duyma"ya ilişkin olarak ilköğretim müfettişlerinin % 46.6'sı "Orta" düzeyde görüş bildirirken,sınıf öğretmenlerinin %73.1'i "Çok iyi" düzeyde gerçekleştirdiklerini belirtmektedirler.

4. maddede belirtilen "öğrenciden gelen eleştiriye olumlu tepki verme" durumuna sınıf öğretmenlerinin %53'ü "çok iyi", "ilköğretim Müfettişlerinin ise %42.6'sı "Orta" düzeyde olduğunu ifade etmektedirler.

5. madde de "Öğrenci ile ilişkilerde nazik olmaya özen gösterme" davranışı konusunda öğretmenleri, ilköğretim Müfettişlerinin, %51.8 "orta" düzeyde değerlendirirken, öğretmenlerin %46.6 "çok iyi" düzeyde olduklarını ileri sürmektedirler.

ilköğretim Müfettişlerinin %47.4'ü 7. Madde de belirtilen önyargılardan kurtulmayı başarma" davranışını orta düzeyde gerçekleştirdiklerini ifade

ederken sınıf öğretmenlerinin %46.1'i çok iyi düzeyde gerçekleştirdiklerini belirtmektedirler,

Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin, Öğrencilerinin Benlik Bilincinin Oluşumuna Katkı Boyutunda Kendileri ve ilköğretim Müfettişleri Tarafından Algılanma Düzeylerine ilişkin t testi

Maddeler	Grup	N	X	t
1. Madde	ilköğ. Müf.	249	2.81	12.57**
	Sınıf Öğr.	219	1.83	
2. Madde	ilköğ. Müf.	249	2.91	22.07**
	Sınıf Öğr.	219	1.28	
3. Madde	ilköğ. Müf.	249	3.02	12.22**
	Sınıf Öğr.	219	1.72	
4. Madde	ilköğ. Müf.	249	3.04	19.53**
	Sınıf Öğr.	219	1.61	
5. Madde	ilköğ. Müf.	249	2.82	11.04**
	Sınıf Öğr.	219	1.80	
7. Madde	ilköğ. Müf.	249	3.14	16.74**
	Sınıf Öğr.	219	1.71	
12.Madde	ilköğ. Müf.	249	3.11	8.36**
	Sınıf Öğr.	219	2.30	
13. Madde	ilköğ. Müf.	249	3.16	17.02**
	Sınıf Öğr.	219	1.90	
17. Madde	ilköğ. Müf.	249	3.02	19.28**
	Sınıf Öğr.	219	1.56	
20. Madde	ilköğ. Müf.	249	2.97	10.01**
	Sınıf Öğr.	219	2.12	

* P<,05; *** P<.01

12. madde de "öğrenciler arası aşırı rekabeti önleme", 13.maddedeki "öğrencinin kendi kendisini disipline etmesini sağlama", 17. Maddedeki "bireysel ayrılıkları hoşgörülle dikkate alma" ve 20.maddedeki "fiziksel baskı ve cezaya başvurmama" ifadelerine ilköğretim Müfettişlerinin yaklaşık yarısı orta düzeyde görüş bildirirken sınıf öğretmenlerinin yaklaşık dörtte üçü "çok iyi" düzeyde gerçekleştirdiklerini ileri sürmektedirler.

Bu duruma göre ,sınıf öğretmenleri öğrencilerinde benlik bilincinin oluşumuna olumlu katkı açısından kendilerini "Çok iyi" düzeyde algıladıkları, ilköğretim müfettişleri öğretmenleri "Orta" düzeyde algılamaktadırlar.

Sınıf öğretmenlerinin, "benlik bilincinin oluşumuna katkı boyutunda" kendilerini algılamaları ile ilköğretim müfettişlerinin öğretmenleri

DEMOKRASİ VE DEMOKRATİK EĞİTİM

ayşe ottekin demirhlat

algılamaları arasındaki farklılık için yapılan t testi sonuçları $P < .05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Tablo 6. Sınıf Öğretmenlerinin, Öğrencilerin Bağımsız Düşünme Alışkanlığı Kazanmalarına Katkı Boyutunda, Kendileri ve ilköğretim Müfettişleri Tarafından Algılanma Düzeylerine İlişkin Dağılım

Mad.	Görevler	Çok iyi		İyi		Orta		Fena		Çok		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
6. Mad.	İlköğ. Müf.	21	8.4	30	12	119	47.8	69	27.7	8	3.2	249	52.9
	Sınıf Öğr.	155	70.8	52	23.7	12	5.5	-	-	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	3	100	-	-	-	-	3	100
8. Mad.	İlköğ. Müf.	4	1.6	64	25.7	138	55.4	38	15.3	2	0.8	249	52.9
	Sınıf Öğr.	75	34.2	106	48.4	35	16	3	1.4	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	-	3	100	-	-	-	3	0.6
10. Mad.	İlköğ. Müf.	11	4.4	34	13.7	106	42.6	82	32.9	14	5.6	249	52.9
	Sınıf Öğr.	73	33.3	90	41.1	51	23.3	3	1.4	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	3	100							3	0.6
16. Mad.	İlköğ. Müf.	6	2.4	37	14.9	91	36.5	91	36.5	23	9.2	249	52.9
	Sınıf Öğr.	53	24.2	103	47	51	23.3	12	5.5	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	3	100	-	-	-	-	3	0.6
19. Mad.	İlköğ. Müf.	9	3.6	45	18.1	124	49.8	64	25.7	7	2.8	249	52.9
	Sınıf Öğr.	99	45.2	91	41.6	29	13.2	-	-	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	3	100	-	-	-	-	3	0.6

"1

Bu duruma göre, benlik bilincinin oluşumuna katkı boyutunda öğretmenlerin kendilerini algılamaları ile ilköğretim müfettişlerinin öğretmenleri algılamaları arasında fark vardır. Öğretmenler kendilerini öğrencilerinin benlik bilincinin oluşumuna katkıda bulduklarını ifade etmelerine rağmen, ilköğretim müfettişleri öğretmenlerin bu görüşlerine katılmamaktadırlar.

Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum ve davranış kazandırma açısından; öğrencilerinin bağımsız düşünme alışkanlığı kazanmalarına katkı boyutunda kendilerini algılamaları ve ilköğretim müfettişlerinin öğretmenleri algılamalarına ilişkin dağılım tablo 6'da verilmiştir.

Madde 6'da "Öğrencileri açık fikirliliğe özendirme" şeklinde ifade edilen davranışı sınıf öğretmenlerinin %70.8'i "Çok iyi" düzeyde gerçekleştirdiklerini ifade etmelerine rağmen, ilköğretim müfettişlerinin ise %47.8'i "Orta" düzeyde gerçekleştiğini ileri sürmektedirler.

8.madde de "Geleneklerin sınıf içi davranışları sınırlandırmasına izin vermeme" durumuna ilişkin olarak, sınıf öğretmenlerinin % 48.4'ü "iyi"

düzeyde, ilköğretim müfettişlerinin ise % 48.4'ü "Orta" düzeyde gerçekleştiğini ifade etmektedirler.

10.madde de "Değerlendirmede öğrenci katılımından faydalanma" durumuna ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin %41.1'i "iyi", ilköğretim müfettişlerinin ise % 42.6'sı "Orta" düzeyde gerçekleştiğini ifade etmektedirler.

"Öğrencileri okul çalışmalarının planlamasına özendirme" şeklinde ifade edilen 16 maddeye ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin %47'si "iyi", ilköğretim müfettişlerinin % 36.5'i "Orta ve Fena" düzeyinde olduğunu bildirmişlerdir.

Tablo 7. Sınıf Öğretmenlerinin, Öğrencilerin Bağımsız Düşünme Alışkanlığı Kazanmalarına Katkı Boyutunda, Kendileri ve ilköğretim Müfettişleri Tarafından Algılanma Düzeylerine ilişkin t Testi

Maddeler	Grup	N	X	t
6. Madde	ilköğ. Müf.	249	3.19	12.37**
	Sınıf Öğr.	219	1.34	
8. Madde	ilköğ. Müf.	249	2.95	13.79**
	Sınıf Öğr.	219	1.84	
10. Madde	ilköğ. Müf.	249	3.26	13.22**
	Sınıf Öğr.	219	1.99	
16.Madde	İlköğ. Müf.	249	3.37	15.16**
	Sınıf Öğr.	219	2.10	
19. Madde	ilköğ. Müf.	249	3.06	19.29**
	Sınıf Öğr.	219	1.68	

* P<.05; *** P<.01

"Öğrencilerini kendi kendine etkinlik oluşturmaya özendirme" şeklinde ifade edilen 19. Maddeye ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin %45.2'si "Çok iyi", ilköğretim müfettişlerinin ise % 49.8'i "Orta" düzeyde gerçekleştiğini ileri sürmektedirler.

Bu duruma göre, öğrencilerin bağımsız düşüncelerine katkı boyutunda, sınıf öğretmenleri "Çok iyi" düzeyde kendilerini algılayırken, ilköğretim müfettişleri, sınıf öğretmenlerinin "Orta" düzeyde başardıklarını ileri sürmektedirler.

Sınıf öğretmenlerinin, demokratik tutum ve davranış kazandırma açısından; öğrencilerine bağımsız düşünme alışkanlığı kazandırma yönünden kendilerini ve ilköğretim müfettişlerinin sınıf öğretmenlerini

algılamaları arasındaki fark için t testi yapılmış ve sonuçlar $P < .05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bu duruma göre, sınıf öğretmenleri demokratik tutum ve davranış kazandırma açısından; öğrencilerine bağımsız düşünme alışkanlığı kazandırma yönünden kendilerini yeterli görmelerine rağmen, ilköğretim müfettişleri öğretmenlerle aynı görüşü aynı düzeyde paylaşmamaktadırlar.

Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum ve davranış kazandırma açısından; "öğrencilerine demokratik bir iletişim ortamı yaratma boyutunda kendilerini algılamaları ve ilköğretim müfettişlerinin öğretmenleri algılamalarına ilişkin dağılım Tablo 8'de verilmektedir.

"Eğitimde demokratik süreçleri uygulama isteği duyma" şeklinde ifade edilen 9. Maddeye sınıf öğretmenlerinin % 62.1'i, "Çok iyi", ilköğretim müfettişlerinin ise % 47.4'ü "Orta" düzeyde gerçekleştirildiğini ifade etmektedirler.

11.madde de ifade edilen "Öğrencileri işbirliğine özendirme" ye ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin %50.2'si "Çok iyi", ilköğretim müfettişlerinin % 51'i ise "Orta" düzeyde görüş bildirmişlerdir.

14. maddede ifade edilen "Öğrencilerle dostça ve işbirliği içinde çalışma" ya ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin % 49.3'ü "Çok iyi", ilköğretim müfettişleri ise % 45.8 düzeyinde "Orta" düzeyinde görüş bildirmişlerdir.

DEMOKRASİ VE DEMOKRATİK EĞİTİM

ayşe ottekin kmirhoht

Tablo 8. Sınıf Öğretmenlerinin, Demokratik Bir İletişim Ortamı Yaratma Boyutunda Kendileri ve İlköğretim Müfettişleri Tarafından Algılanma Düzeylerine İlişkin Dağılım

Mad.	Görevler	Çok iyi		İyi		Orta		Fena		Çok		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
9. Madde	İlköğ. Müf.	10	4	62	24.9	118	47.4	50	20.1	8	3.2	249	52.9
	Sınıf Öğr.	136	62.1	62	28.3	16	7.3	3	1.4	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	3	100	-	-	-	-	-	-	3	0.6
11. Madde	İlköğ. Müf.	12	4.8	74	29.7	127	51	34	13.7	1	0.4	249	52.9
	Sınıf Öğr.	110	50.2	82	37.4	27	12.3	-	-	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	3	100	-	-	-	-	-	-	3	0.6
14. Madde	İlköğ. Müf.	17	6.8	66	26.5	114	45.8	47	18.9	4	1.6	249	52.9
	Sınıf Öğr.	108	49.3	103	47	8	3.7	-	-	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	3	100	-	-	-	-	3	0.6
15. Madde	İlköğ. Müf.	11	4.4	46	18.5	115	46.2	69	27.7	7	2.8	249	52.9
	Sınıf Öğr.	57	26	134	61.2	25	11.4	3	1.4	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	-	-	3	100	-	-	-	-	3	0.6
18. Madde	İlköğ. Müf.	14	5.6	57	22.9	122	49	54	21.7	2	0.8	249	52.9
	Sınıf Öğr.	125	57.1	79	36.1	12	5.5	3	1.4	-	-	219	46.5
	Cevapsız	-	-	3	100	-	-	-	-	-	-	3	0.6

"Öğretmen ve öğrencilerin derse katılımında denge sağlama" şeklinde ifade edilmiştir. Madde, "Öğrencilere karşı açık fikirli olma" şeklinde ifade edilen 18. Maddelere sınıf öğretmenlerinin dörtte üçü "Çok iyi", ilköğretim müfettişlerinin ortalama yarısı ise "Orta" düzeyde görüş bildirmişlerdir.

Bu duruma göre, sınıf öğretmenleri demokratik bir iletişim ortamı yaratmada kendilerini başarılı görmelerine rağmen, ilköğretim müfettişleri sınıf öğretmenlerinin bu çabalarını orta düzeyde gerçekleştirdiğini belirtmektedirler.

Tablo 9. Sınıf Öğretmenlerinin, Demokratik Bir İletişim Ortamı Yaratma Boyutunda, Kendileri ve İlköğretim Müfettişleri Tarafından Algılanmalarına İlişkin t Testi

Maddeler	Grup	N	x	t
9. Madde	İlköğ. Müf.	249	2.95	15.81"
	Sınıf Öğr.	219	1.54	
11. Madde	İlköğ. Müf.	249	2.77	15.82**
	Sınıf Öğr.	219	1.62	
14. Madde	İlköğ. Müf.	249	2.84	18.12**
	Sınıf Öğr.	219	1.54	
15. Madde	İlköğ. Müf.	249	3.08	16.24**
	Sınıf Öğr.	219	1.88	
18. Madde	İlköğ. Müf.	249	2.89	19.62**
	Sınıf Öğr.	219	1.51	

* P<.05; *** P<.01

DEMOKRASİ VE DEMOKRATİK EĞİTİM

ayşe ottekln kmirhht

Sınıf öğretmenlerinin, demokratik bir iletişim ortamı yaratma boyutunda kendi algıları ve ilköğretim müfettişlerinin algıları için yapılan t testi $P < .05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bu duruma göre, sınıf öğretmenleri kendilerini, demokratik iletişim ortamları yaratma boyutunda yeterli görürken ilköğretim müfettişleri sınıf öğretmenleri ile aynı görüşü paylaşmamaktadırlar.

Sonuç

1. Sınıf öğretmenleri "Öğrencilerinin benlik bilincinin gelişimine olumlu katkı" açısından kendilerini "Çok iyi" düzeyde algılarken; ilköğretim müfettişleri sınıf öğretmenleri "Orta" düzeyde algılamaktadırlar.
2. Sınıf öğretmenleri "Öğrencilere bağımsız düşünme alışkanlığı kazandırma" boyutunda kendilerini "Çok iyi" düzeyde algılarken, ilköğretim müfettişleri sınıf öğretmenlerini "Orta" düzeyde algılamaktadırlar.
3. Sınıf öğretmenleri "Demokratik bir iletişim ortamı yaratma boyutunda" kendilerini "Çok iyi" düzeyde algılarken, ilköğretim müfettişleri sınıf öğretmenlerini "Orta" düzeyde algılamaktadırlar.
4. Sınıf öğretmenlerinin kendilerini değerlendirmeleri ile ilköğretim müfettişlerinin değerlendirmeleri arasındaki fark anlamlıdır. Bu fark sınıf öğretmenlerinin kendilerini değerlendirme nesnel olmayı başaramadıkları şeklinde yorumlanabileceği gibi, müfettişler grubu ile öğretmenler grubunun kıdem farklarından kaynaklandığı şeklinde de yorumlanabilir. Tablo 3' te de görülebileceği gibi ilköğretim müfettişlerinin % 59' u 21 yıldan daha fazla hizmet süresine sahipken, sınıf öğretmenlerinin % 69.4' ü 5-10 yıl hizmet süresine sahiptirler.

Öneriler

1. Sınıf öğretmenlerinin sınıf içi demokratik tutum ve davranışlar konusundaki yeterliliklerinin artırılması için "Demokratik Eğitim" konusunda bir hizmetiçi eğitim programının hazırlanmasının gerekliliği düşünülebilir.
2. Eğitim Fakültelerinde "Demokrasi için Demokratik Eğitim" kapsamında demokrasi bilincinin ve demokratik davranış yetkinliğinin öğretmen adaylarına kazandırılması önemli bir sorun olarak ve daha özenle ele alınabilir.

Kaynakça

- ATEŞ, Toktamış 1991 Demokrasi Kavram-Tarihi Süreç ilkeler istanbul: Filiz Kitabevi.
- BARBER, Benjamin 1984 Güçlü Demokrasi (Çev. Mehmet Beşikçi) İstanbul: Ayrıntı Yayınları: 113.
- BORN, Dominique 1996 "Fransız Eğitim Sisteminde Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi Tasarımı ve Bu Tasarımın Yurttaşın Oluşumuna Katkısı" Dersimiz Yurttaşlık (Çev. Turhan İlğaz) İstanbul: Kesit Yayıncılık- Birinci Basım 1998.
- DEMİRBOLAT, Ayşe 1997 "Eğitim-Demokrasi İlişkisi.Demokrasi ve İnsan Hakları" Eğitim Bilime Giriş s. 139-166 Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları
- DEVVEY, John 1915 Demokrasi ve Eğitim(Çev. Salih Otaran) İstanbul: Başarı Kültür Yayınları-1996.
- ERGİN, Akif 1995 Öğretim Teknolojisi İletişim Ankara: Pegem Yayınları: 17.
- OZANKAYA, Özer 1994 Cumhuriyet Çınarı T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: 1711.
- SCHNAPPER, Dominique 1995 Yurttaşlar Cemaati Modern Ulus Fikrine Dair (Çev. Özlem Okur) İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- TOURAİNE, Alain 1997 Demokrasi Nedir? (Çev. Olcay Kunal) İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.
- ZILLIOĞLU, Merih (1993). İletişim Nedir, İstanbul: Cem Yayınevi.